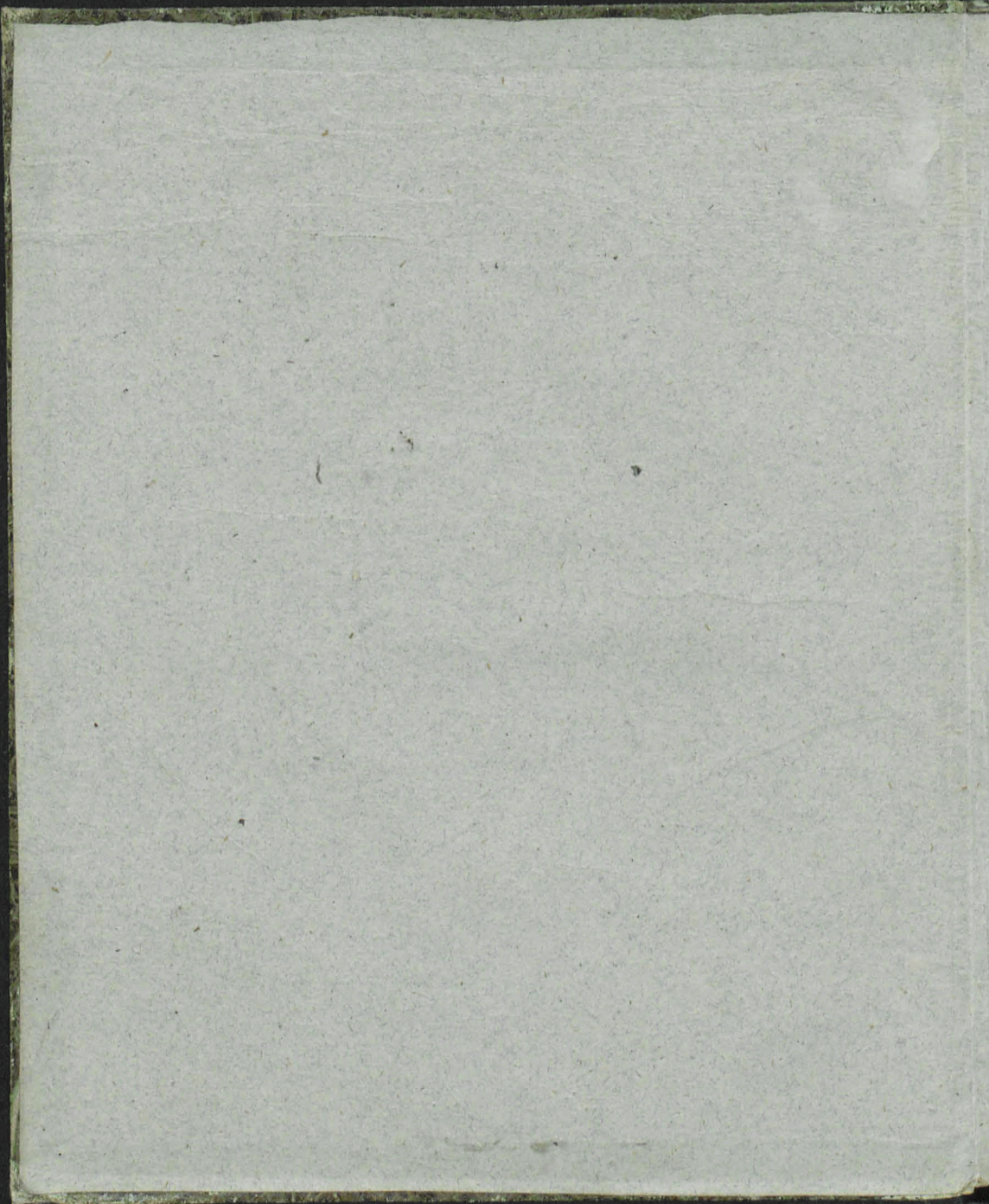

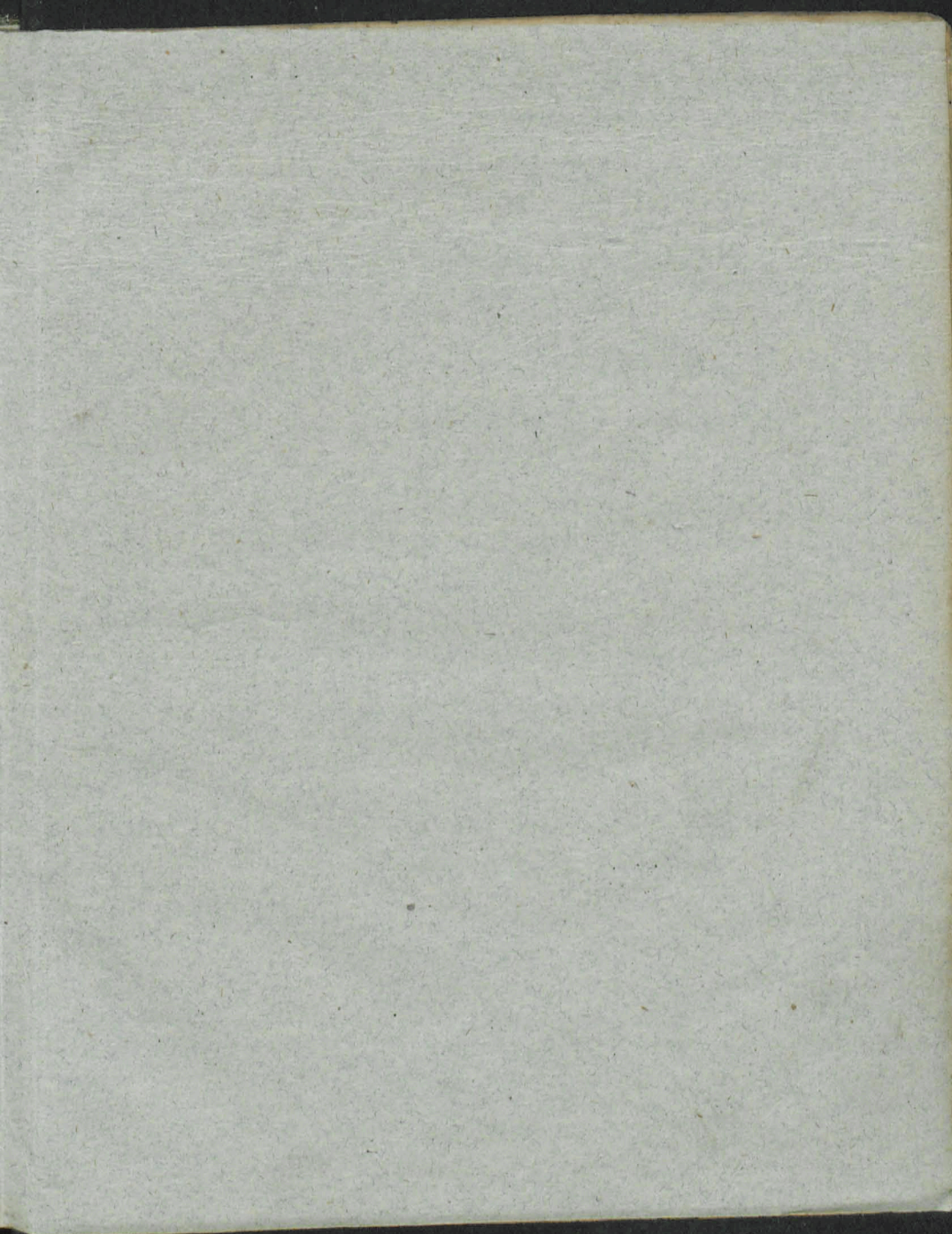
BIBLIOTEKA

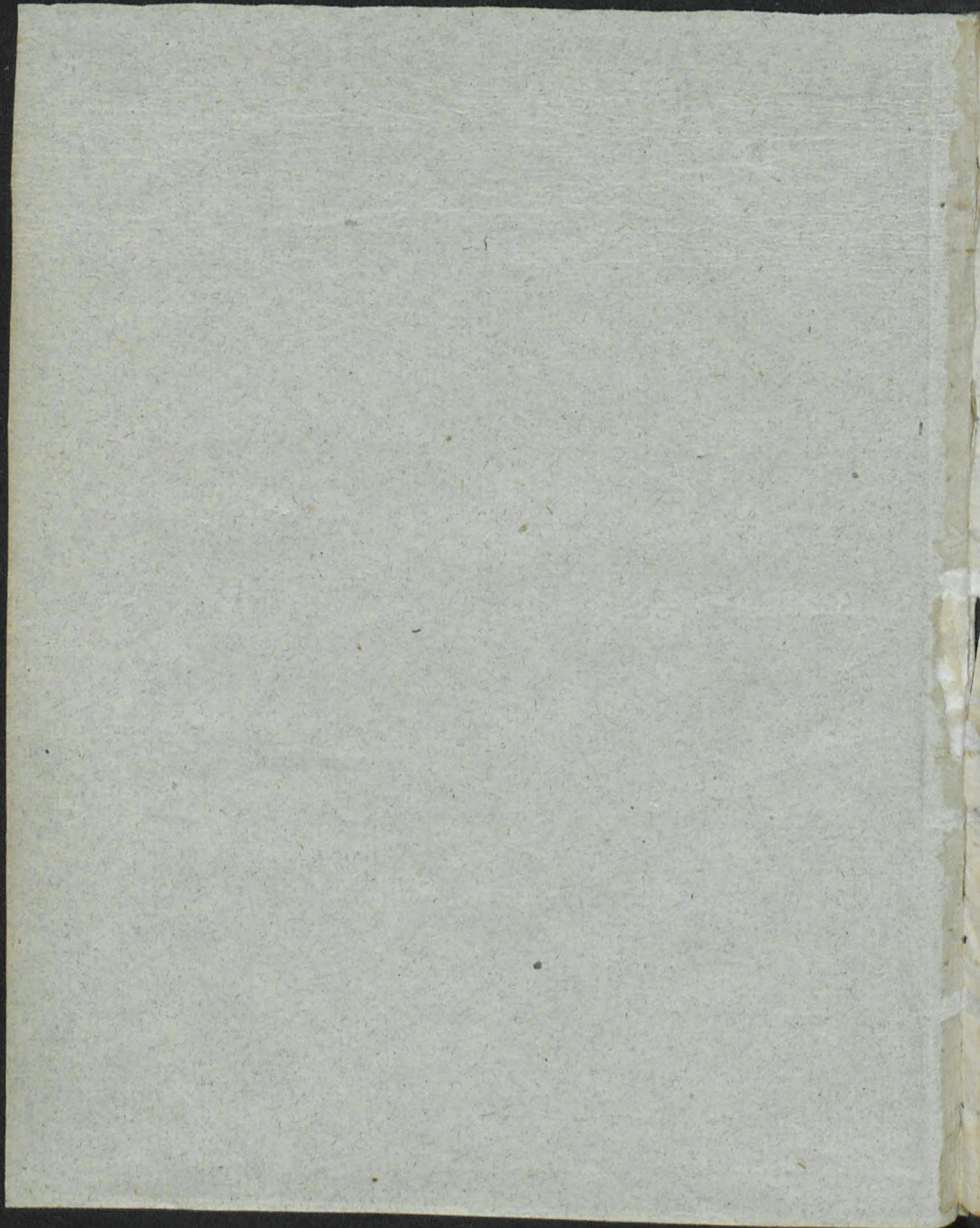
Zakl. Nar. im. Ossolińskich

XVII

633

OBRONA 303

Przeciwko Wro-
wemu powietrzu

Doświadczona. 10

Na ktora iako bogaty tak y ubogi / sná-
dno sie zdobedzie / bo nie każdy ná le-
karstwa ma pieniadze.

Ná czest á ná chwale Pánu Bogu w Troj-
cy jedynemu / Naswietsey Pánnie Marcey / á
ná pomoc pospolitemu czlowiekowi /
nápisana.

Przez X. Marcina Plebana z Klecka.

Roku Páńskiego / 1605

W POZNANIV

CONTENTA.

1. Co za znaki / po których sie powietrza morowego spodziewać.
2. Skład albo z iakiey przyczyny powietrze morowe sie mnoży. Przytym 2. Dueskley Ezeniu jeden vmrze / drugiemu nie nie bedzie czasu powietrza.
3. Lekarstwa snadne przeciw moro. powietrzu.
4. Jako serce predko y inne czlonki w morowe powietrze posilac.
5. Nauka puszczania krwi w morowe powietrze / dla tych ktorzy nie sa bieglymi Chirurgami / ktora nauka zarazony powietrzem / smierci za pomoca Dosza y ppdziej.

PRZEDMOWA.

AMor proximi & sui. Amor patriæ, **A**le wiecey
 kajñ Boża/ ktora Pan Bog zã grzechy naše / przez morowe po-
 wietrze spuszcza ná nas/ przywodzi mis do tego/ abym Talentu
 (ktory mi Pan Bog dáć raczył) nie kopał w ziemię / ale żebym
 nim do zdrowia / iáko duszy / iák y ciała / káždemu dopomogł.
 Przywodzi mis do tego mowie / y miłosć bliźniego / ábowiem iák
 nas Ecclesiast. Cap. 27. wży. Dilige proximum tuum, Et
 coniunge fidem cum illo. powieđziat ci ten też / Amor sui, to rzecz
 pewna / że też y o mie grá idzie: Y iák Aristoteles lib. 2. Rhe-
 toricorum rádzi. Nullus seipsum parvipendat; Także on Pe-
 rypánder Poetá stawny: Te ipsum ne negligas. Jedná / wis-
 cey kajñ páńska / (iáko sie rzekło) ktora iuz nád námi Pan Bog
 rościagnáć raczył / do tego mis pobudza / abym dáł obronę prze-
 ciw powietrzu morowemu / ktora broniac sie / beśpieczny dro-
 wia swego ze wszystkimi w domu swym będzieš: iákże káždy inšo
 pospolity człowiek / dla ktorego pospolstwa Et Amor patriæ mis
 wzrusza / abym y tym / máła rzecza / ze stego wść dopomogł: iá-
 koby złość / ábo iad powietrza morowego przez odciąć. Co káždy
 powinien / ten kto może / chęci czynić. Jáko Cicero on Kráso-
 mowcá lib. 7 Philippicarum rádzi / przez podobieñstwa iákowe.
 Vri se cariq; patimur, vt membrorum potius aliqua quam tu-
 tum corpus interest. Sic in Repub. corpore vt totum saluum
 sit, quidquid est pestiferum amputetur.

Dawam tedy w tej obronie przez mie opisáney. Lekárstwo
 przeciw morowemu powietrzu iákowe. Naprzód / Wspráwie-
 dliwić sie Pánu Bogu wśechmogáccemu / y grzechow swoich przez
 Spowiedz á pokute / przez przywiećie Ciáá y Krwie Pána naše-
 go Jezusa Chryfusa. Prośac pokornie / áby nam grzechy odpu-
 ścić raczył / á ten swoy gniew srogi / áby od nas oddalił. Iák on
 Psalmoographus S. rádzi / vprzedzác gniew páński pierwey: Prae-

ocupemus faciem eius in confessione, Et in Psalmis iubile-
mus ei. Adoremus Dominum qui fecit nos. &c.

Czytamy o tym że tak inſych cząſow ludzic pobożni czynili /
iako przedo niebieſpieczęſtwo z gniewu Pańſkiego baczyli / wnee /
nie tylko goſpodarze ſami / ale y czeladeze / dziatkoni / poddanyu
wſytekim / do ſpowiedzi S. kazali / teraz nie tylko poddani / ale y
ſam goſpodarz tego nieuczyni / aż gdy go śmierć dawi / doptero
bieżcie mi po kſiedzǎ / ná ten czas chce być dobrym. Wáſtę wo-
ſkwe obiecuię Pánu Bogu / obiecuię ſie iſcić / o by tedno P. Bog
mie wſpomogi / vbogim / dáć dla Boga żono / nie żatuy / dżieſie /
ćine wyſknieſz ſpráwiedliwie: A ſkoro wſtanie / nie da żá ſwarenik
ſwieczki ná Oltarz / á dżieſiećina lepiſz ſobie niź pierwey wtrá-
dnie / tákli czynili przodkowie?

Po tym lekarſtwie niebieſkim / wżywáć lekarſtwá przeciw po-
wietrzu morowemu / y opiſania tego / o ktore bázę ſnádnio / ták v-
bogiemu / iako bogátemu / ktore opowiadam być doſwiadczone / ták
mienſcem iako y experientia. Abowiem / bédac miedzy wczęſni-
kiem Akádemiey Padewſki / ſluchałem / y badałem ſie rad / co by
też było wżytecznego / á wczęiwego ná ſwiećcie / miedzy inſzymi rze-
czami / záchowałem to opiſanie przeciw powietrzu morowemu /
ktorego ná każdy rok niemal wżywáią / in Regno Daciae ; Acż to
kroleſtwo / tuż teraz ná cztery częſci rozáragnione: było przed czą-
ſy tákowe. Wtoſka ziemia z Multánſka / Siedmigrocka / Trán-
ſalpiná / (z one ſtrono gor Alpes /) Bulgárya. W tey to Trán-
ſalpinie / w Bulgáryiey / częſto powietrze pánuie / dla bſot ſmro-
dliwych / ktore ſis od tych gor Alpes / aż do morzá ná południe
ciągná / przy ktorym morzu ziemia Wtoſka. Tám iż ták częſto
powietrze bywa / Experientia też muſi być dobra ná powietrze
morowe / iakoż y ſtybatem bédac tych mienſe bliżu / y czytatem / że
tám Doktorowie chodzą beſpiecznie miedzy zápowietrzone / nie
wiecey nie wżywáiąc / tylko tych opiſanych rzeczy / á zdrowo zá-
pomoga Boża záráży wychodzą.

Co żá znákt

Co za znaki po których sie powietrza spodziewać.

Pospolicie z znakow ktore powietrze morowe
opowiedaia / iest ich siedm. Pierwszy / kiedy
czasu lata bedzie iednego dnia pogoda / a czesto sie
mieni / że z rana deszcz bedzie / wiec obloczysto / to
zaś wiatr / a ktemu iesli poludniowy / pewny znak
powietrza / zwlaszcza bedzieli tak czesto czasu lata
bywać. Drugi znak / kiedy też czasu lata czesto by
waa chmurne dni / parzyste / chcaciałoby deszcz pa-
dać / a przecie nie / takowe dni iezeli dlugo trwać
beda / pewny znak powietrza morowego. Trzeci
znak / kiedy sie wiele much narodzi / potym znać / że
powietrze skażone. Czwarty znak / kiedy czesto
ktorego roku gwiazdy spadaia / potym też doświad-
czono że wilgotność ktora idzie z ziemi wzgora /
iest skażona. Piaty znak / kiedy sie Cometa okaze /
ta pospolicie powietrze opowiada / wojny / zle v-
rodzaie. zc. O ktorey Comecie / takowa iest stara *Cometa*
praktyka: Mors furit, Vrbs rapitur: seuit mare,
sol operitur. Regnum mutatur, plebs peste, fame,
cruciat. Szosty znak powietrza morowego / kie-
dy ktorego roku / czeste trzaśkanie abo grzmienie by-
wa / a zwlaszcza z poludniowych stron przychodza-
ce. Siodmy znak / kiedy czeste a ktemu z poludnio-
wych stron wiatry bywaa / pewny znak powietrza.

Abowiem tam skąd wiątr zły / dla wielkich blot / á
zarázliwych / ktore tam sa ná południu áž do mo-
rza. Takowe znáki gdy sie pokazá / pewne powie-
trze bywa. ktore Pan Bog zá prosba náša / á zá stá-
ráním može oddalic od nas.

Skąd / ábo z iákiey przyczyny powietrze
się mnoży ?

Przyczyna powietrza moro: pospolicie iest troiáka:
Niekiedy pochodzi z zemie / to iest / z wilgotności
skáżonych. Niekiedy z Konstellácie niebieskich / z
tych dwu przyczyn ktora kolwiek psuie nie znácznie
powietrze. Niekiedy zá sie z tych dwu przyczyn rá-
zem. Z Konstellácie niebieskich / y z skáżenia wilgo-
tności ziemny. Z ziemney przyczyny skáżenie po-
wietrza snádne bywa / zwlásczá gdzie sa tránsyty
zástárzale / á od stáročci plugástwa smrodliwe /
tam zarážona wilgotnośc byc musi. przj takowych
mieyscách smrodliwych / powiádaia wczeni ludzie /
že bázro źle mieszkáć / bo nie tylko powietrze / ále y
febra pestilentialis przy takowym mieyscu sie mnoży
bázro zarážliwa / ktora iest trudna y Doktorom
wczonym do rozeznáania. Druga / može teź byc
skáżenie powietrza z ziemny przyczyny tiedy owo
gdzie trupow dosyc nákláda w zemie / á miátko ie
przysypa / tam gdy potym od stonca wespra / wilgo-
tnośc idzie skáżona. Takze ze smrodliwych stáwow
psuie sie teź powietrze / álbo gdzie ściérwistá bedzie
dosyc

dosyć zakopanego / tam też spodziewać się powie-
trza zlego. To skażenie ziemne podczas bywa po
wsytkim świecie / pod czas mieyscami.

Druga / bywa też skażenie ziemne powietrza / z
Konstelláciey niebieskich / ktorzym skażeniem duch o-
żywiaiacy / tak w człowiecze / iako w zwierzečiu się
zaraża. Czego Auicena doświadczył / y tak napisał
libro 4. Ex forma caeli, corpora valde inficiuntur,
Nam impressio Caestis, corrumpit aërem, Et sic
corrumpitur spiritus in homine. Z Impressiey niebie-
skich bårzo ciała ludzkie bywają obrażone / sbowiem
te impressie powietrze kårża / powietrze zaś w czło-
wiecze ducha zaraża. Przychodzi zaś skażenie po-
wietrza z tych dwu przyczyn / z Konstelláciy niebie-
skich / y z wilgotności ziemny skażoney. Z tych dwu
przyczyn / predzy się choroba w człowiecze mnoży /
a z tej choroby / albo gorączka albo wrzod pewny /
co ná oko w morowe powietrze widuia. Takowe
powietrza skażenie / iest bårzo zaraźliwe y zdradli-
we / bo iako predko człowieka zawiene zaraz serte
zaraża. A tak nie znaczenie chytró / że choć ciało be-
dzie już obciążone / tedy nie wsytko / y nie wsytkiego
ciała zaraz cierpi / y będzie wryne podczas Doktor
dobra widział / y z niego strawienie dobre w żoładku
będzie opowiadał / a chory ná śmierć siegotnie. Prze-
to potrzeba być w tym ostrożny / żeby zapowietrzo-
ny lekarza dobrego obierał.

Przytym

Przytym tu vrostá nam dwoie pytánia.

Pierwsze. Czemu ieden powietrzem morowym wnet wtarze / drugiemu nic nie bedzie? Albo czemu w iedney wsi / w mieście / w iednym domu mrze / a w drugim nic?

Drugie. Jesli wrzod morowy iest zaráżający / iesli ieden drugiego nim zarázi / podobnali to rzecz?

Ilie do pierwszego tak odpowíadam / że ze dwu stron to sadzac / tak być ma. iż ieden ma vmrzeć / a drugi nic. ze dwu stron iákom powiedział sadzac.

Ex parte agentis, Ex parte patientis. Ex parte agentis, to iest: z strony niebá / że influentia niebieskie predzy w iednego niż w drugiego zaráżenie wleia / także ná iedno miejsce predzy niżeli ná drugie. to zá tym idzie że zdrowse ciała iedni máia / a drudzy chore / w iednym krew dobra / a w drugim skazona. tak že miejscá / iedne sa smrodliwe / wilgotne / drugie suche / zdrowe / ktorym powietrze škodzić zle nie moze / ale wilgotnych a smrodliwych zaraz sie powietrze chyći. Zaś ex parte patientis, to iest: z strony czlowieka. Czemu ieden ná śmierć sklonniejszy niż drugi? tak sie rzecz ma: sa iedni ludzie ktorzy sie barzo poca / takowi ciała musá mieć plugawe / rychley sie ich też powietrze zá plugastwem imie / ktorzy porry barzo otworzone máia ktorymi pot bieży / takowi ná zachwycenie powietrza sklonni.

Druga / ludzie ktorzy Wenerý Bogini pilnuia / takowi

takowi też bårzo do zápowietrzenia / y do śmierci
sklonni. Wiec zaś ktorzy w łaźnię radzi sie pårza /
albo myia. Owi też tłuſtego a białego ciała / a iż
do tego sie rad poći. Także też ludzie gniewliwi /
ktorzy sie od gniewu zápalaią / wſyſcy takowi do
zápowietrzoney śmierci sklonni.

Ná wtora Quaestia Odpowiedz.

Jesliſ wrzod morowy záráżić moze drugiego?

Zaráżliwy wrzod morowy być muſi / ábowiem
humori zdrugiego zle záráżliwe wychodza. zá tym y
tchnienie iuż bedzie / ktore wiátr przed człowiekim
záráża iádownite. Przewo ſtrzedz ſie iáko nabårziewy
záráżone / zwláſzcza času powietrza w gromádzie
ludzi nie ſtawáć. Dla tego też mądry lekarze tak
czynia kiedy do zápowietrzonego ida / w tym oſnie
ſtawáia w ktore wiátr wchodzi / a zápowietrzoney
ma ſtáć kiedy wychodzi. tak też máia záwſe czynić
wſyſcy ktorzy zápowietrzonemu ſłužia. Z tad znać
że zápowietrzonemu dobrze mieſkanie ſobie odmie
niać / a oſná ná wſchod ſłońca a ná pułnocy otwa
rzać / ná poludnie času powietrza zámykáć. Wiátr
bowiem poludniowy zedwu przyczynieſt záráżaiá-
cy: Pierwſza. Nádli ciała tak zdrowych iáko y cho-
rych. Druga. O czym Arist. 3 Aphor. powiáda / że
poludniowy wiátr obciáza ſtuch człowieczy / y ſer-
ce obraża / to czyni przez pory ktore otwarza / przez
ktore

Wiátr
poludniowy
w yſk
Dziwy

Ktore aż do serca wchodzi. Przeto kiedy południowy wiatr wieie / zwłaszcza czasu powietrza / do brze w domu siedzieć cały dzień. Niezeliby była potrzebą pilna z domu wynieść / czekać wzdám aż się słońce nad Horizont wyniesie.

Leżarkstwa snadne przeciw morowemu powietrzu / iak ubogiemu iako y bogatemu.

Przeyszawszy przyczyny y znaki powietrza morowego / teraz też o tym będzie iako się powietrza wchronić. Naprzód nie zapominać porady pierwszej Duchá S. przez Proroka mówiącego: Praecipiemus faciem eius in confessione, &c. Potym radze każdemu napierwey mieysce iako napredzy powietrzem zarażone odmienić. Jednak że nie każdemu to być może / mieysce mieć kiedy chce / tedy niechay w swym domu będzie / tylko się nie łączyc / ani pospolitować a zwłaszcza w nocy z drugimi. A nadewsytko strzedz z południa wiatru / bo ten z przyrodzenia zaraża. A iako się wyższy rzekło okna na południe gdyby były niech beda zawarte / a na północy otworzone. Przytym / smrodu wśelakięgo się strzedz / zgnielego zwłaszcza / iako przy stajniach zaszczających / po vlicach smrodliwych nie chodzić / y tam gdzieby iakie ściernisko było. Wody długo w domu nie mieć / abowiem y ta gdy się zwechnie zarażede do siebie ciągnie. Także podziemnych transytow się strzedz

Seafawa
o. v. jo.
d. n. r.

m. o. r. o.
n. s. e.
d. s.

du. r. p. e.
go.

ſie ſtrzedz ani mimo nie nie chodźć / bo przy ta-
wych mieyſcäch narychley powietrza zachwyći : y
doſwiadcżona to ieſt / przy taſowych mieyſcäch /
gdzie tranſyty zaſtarżale / gnoie ſmrodliwe / ludzie
częſto choruią / y za tym ſmierć na nie przypada.
Także częſu powietrza / źle w domu mieć zgniele o-
grodne rzeczy / iako kapuſte nągniła / rzepy / mār-
chwie / iarmuże / głaby / wſelaki liſcie / zc. bo to
wſytko ſmrodliwe rzeczy. Bo iako wonnymi ſer-
ce ſie poſiła / tak zaś ſmrodliwymi ſie żarąża. Stey
miary preſtregać pilno / aby ſmrod wſelaki a wiatr
żarążliwy w domu nie był. Od taſowych prze-
ſkłod ſtrzegac domu / ſtrzedz też aby żadna wilgo-
tnoſć w nim niebyła. A dla tego tak naprzod
czynić: Ogień w ſorſtynie zawiſe niećić / może y na
ogniſku / z drew ſuchych / coby płomień gorzał ia-
ſny / bo taſowy ogień / ciągnie wſelaka wilgotnoſć
z domu. Wiechayże będzie na każdy dzień kurzenie
dla bogatych z tych żioł w domu taſowe. R. bacce-
lauri, lunip vberi origa: ligni aloes. to znaydzie
wſytko w Aptece za pieniądze. Dla ybogich / wziac
Piolynu / Hiſopu / ruty / belice / możeli też być przy
ſypać troche aloes. tymi żioły kurzac / ſam ſie też
okurzyć nad nimi / doſwiadcżono że ſie taſowego
powietrze nie imie / ani w domu nie będzie / tylko w
nozdrze / w oſtą nabrać też tey kurżawy / bo tym ku-
rzeniem z tych żioł / twierdza ſie wnetrżnoſći w
człowiecze.

u rypicim
elzy

Ma sie też każdy strzedz czasu powietrza moro-
wego wśelakiego zbytku / a zwłaszcza pijaństwa / ie-
dlá zbytniego / abowiem ciało napelnione predzy w
sie zlych wilgotności nabiera. Jako Auicenna 4.
Canonis powiada / quod illi qui repletionem sem-
per curant, periodum & finem vitae suae abreuiantur.
Je ci ktorzy pijaństwem / abo obżarstwem ciała swe
napelniaia / żywota sobie dobrowolnie vkracaia.

pospolity

Item czasu powietrza morowego / ma sie strzedz
každy łazni pospolitey / bo iak mowia / modicum fer-
mentum totam massam corrumpit, mały kęs kwasu
wśytke dzieże zakwaśi. Przeto / nie tylko w łazni /
ale y na każdym mieyscu ile może być strzedz sie po-

Arma

spolstwa / aby para / albo tchnieniem nie był kto od
drugiego zarażon. Wszakże komu to być nie może /
że musi dla iakiey potrzeby być miedzy pospolstwem /
tedy tych lekarstw barzo snadnych vzywac. In Trā-
salpina y tam w przyległych mieyscach doświadczo-
nych.

Arma
105

Uprzed / wstaw syrano / dać zseć a chwa-
le Pánu Bogu / wziac ruty rosczke albo cztery / y ze-
trzeć ia w palcách z trocha soli / y zseć / a przytym
orzec abo dwa włoski / dobrze oczyszciony / male le-
karstwo / a doświadczone. Jesliby y to nápretce
być nie mogło / tedy zseć chleba białego albo rżane-
go z octem dobrym / a moželi być troche rozány wo-
dkiey przylać. Tym octem z wodka dobrze po do-
mu kropić / nie chyći sie niczego powietrze / nie moželi
bydż

być wodką / tedy roży suchy włożyć / á moželi też być
y liście winne / bázto to dobra rzecz. Tymże octem
tak przyprawnym vkušiwšy oney ruty / albo chle-
bá / rece sobie pomázać / rwarz / á zwłaszcá okolo
nosá / okolo vst / okolo oczu / zgoła wšedzie. A ná-
ostaték gabke albo chustke w tym rozmoczyč / á tržy-
máč v nosá / može išč miedzy zápowitřzone / tak ži-
mie iáko y lecie wšedy / tylko pomnieč w domu tu-
rzenie / vydzie zá pomocá Božá. tym sposobem leká-
rze záráženia w przerzeczonych stronách vchodza /
co v zápowietřzonych bywáia. Dobrze też každey
rzczy octem nápoiony woniáč / bo ocet každy ma te
moc / ščistáč meát wšeláki wnetřzny / dla czego / nie
može zárážliwe powietřze wnišč w człowieká.

yalum
Zelhar
poroic

Jáko serce predko / y inne cžlonki w moro-
we powietřze pošilič.

Ku pošileniu sercá / zá napřzednieyšé lekářstwo
niechay bedžie lárowánie žoladká / to iest: přecžy-
ščenje / co snádmie zá mále peniadze mieč može w
Aptece / a osobliwie pillulas pestilentiales wžiáč báz-
to dobre: A iž tchnieniem može zárážič ieden dru-
giego / přeto / očy često niech žáwárte beda / gdy
by sie trářilo miedzy ludžmi zápowietřzonými / tak
žey vřtá / á one gabke octem z wodką nápoiona nošič
z soba / á w domu niech bedžie ogieň plomienisty.

Dobrze też dryakiem mieč w domu / křora iest

bárzo potrzebna y pożyteczna/ tak nie zápowietrzo-
nemu/ iáko y zápowietrzonemu/ tylko wiedzieć iáko
iey używáć. Czasu powietrza dwa rázy ia ná dzien
bráć/ á wziac iey ná raz iáko grochowe zjárno roz-
maćiwšy ia w iásnym winie/ ktorego máia być z
łysze/ ieżeli winá nie máš/ tedy w wodce rozány/
ieżeli y tego nie máš/ tedy w piwie/ á nie iešć po-
dryak wiáż w poludnie/ dla tego że dryakiew pier-
wey sie dobrze w čiele spráwi. Dobrze też času
morowego powietrza/ potraw używáiac/ nápić sie
po iedle winá przežrzočystego/ komu być moze/ á-
le bárzo miernie/ áby žoládek zbytnie nápełnion nie
był. A potárom w piernych sie strzedz/ iáko pieprzu/
čzosněu. áčci pieprz mozg od phlegmy czyšći/ ták
že y čzosněk/ ále iž oczy obraža/ y głowe rozpála/
nie zda sie doktorom času powietrza być dobry/ á
powietrze z čieply przyczyny/ y w čieple sie wiecey y
rychley mnoży. Potraw tákowych używáć/ kto-
re sa łatwie do strawienia žoládkowi/ ná obiad v-
żywáć wárzonych/ ná wieczerja piečzonych/ pole-
wek sie strzedz/ oprocz tych ktoreby przykwáseł by-
ły/ te času powietrza dobre. Owocow ná ten
čas zániechay/ oprocz kwášnych/ tych potroše nie
wáđzi używáć. Jáko wišni/ pomagrenatá/ gruski
troche čierpkie/ tych troche vžyć moze/ álbó winne-
go kwásu iablko/ y to áž po iedle: od álšym owocu
nie pomysláć/ ábowiem wšelki owoc žgniełošć w
žoládku

dla roie
m?

o hrupše

o potraw
o sie

o wálích
o

żoładku czyni/ skąd pochodzi skażenie krwi. *Ko* *luosamie*
rzenia czasu powietrza wiedzieć ktorego używać/ *Sylvam*
Imbir/ Cynamon/ Kmin/ Kwiat muskatowy/ Sa-
fran/ z tych muskatówde sobie czynić do potraw/ to lu-
dziom dostatnim. Vbogim/ Salsz Kuty/ z szał- *Satra*
wicy/ z piotrucki/ a orzech który włoski przywier-
cieć/ a wwiercia wpsy octem roztworzyć. A nawet
Kmin tarty z safranem w ocet włożyć/ to samo /
zgniełości w żoładku bardzo broni/ owsem serce po-
sila. A naostatet/ czasu powietrza morowego/
śmierci sie nie bać/ ani sie strasować/ jest rzecz bardzo *niebać*
dobra/ bo lekliwego rychley sie powietrze imie/ Pa *frarok*
na Bogá w ten czas chwalić/ a wesolym być.

Nauka puszczania krwi czasu morowe-
go powietrza/ dla tych ktorzy nie sa be-
spiecznymi Chirurgami. Ktora nauka za-
rażony powietrzem śmierci za pomoca
Boża wydzie.

Puszczanie krwi pospolite/ może być raz w miesiąc
oprocz tego iezeliby lata komu zawadzały / albo co
insego/ iako brzemiennym nie godzi sie krwi pusz-
czać/ także człowieku przyrodzenia mdlego/ albo o-
wym co biegunkę maia. A komu sie godzi do samych
tylko lat 40. dali nic/ aż za wielka przyczyna/ z ba-
sili/ z prawey abo z lewey ręki. A po vpuszczeniu
krewi/ zjadpsy co zdrowego / napić sie winá wysta-
lego/

tego/ albo piwa dobrego/ ale mierny/ a o spaniu te-
go dnia nie myslie/ az w nocy.

*niech
ma sie
macy*
Lecz zapowietrzonym obiecalem dac nauke. Gd-
by kto czul sie byc zapowietrzonym/ spania sie na-
barzciey strzedz/ abowiem w spaniu/ cieplo wne-
trzne przyrodzony iad do serca prowadzi/ y do czlon-
kow ozywiciacych/ a na to/ trudno o lekarstwo ta-
kowe/ ktoreby miało ten iad nazad odwieśc/ a owe
musie bac nie potrzeba/ co spac nie bedzie.

Wpatze iako sie spania vstrzedz/ powiem:

Jezeliby sen tego zwlaszcza czasu powietrza morzyl
roztagnac go przechadzka po ogrodach/ albo po
latkach/ po polach. Niezeliby kto znalogu albo z
przyrodzenia po obiedzie sypial/ tedy godzine tylko
niechay spi wiecey nic. Ale tym sposobem/ iako A-
uicenna powiada: Kto ma spac po iedle/ potrzeba
aby sie pierwey napil przed spaniem trunku wina/
albo piwa dobrego. Abowiem czlowiek spiacy cia-
gnie w sie zle wilgotnosci/ ktore wilgotnosci nie
moga wnisć dla trunku/ ktory w zoladku zatroczyt.

O tym spaniu przestroge wiedzac/ mowmy:

*Zapo-
rnogo*
Jako czlowiek ma poznac gdy bedzie zapowietrzo-
nym/ na to taka nauke dawam/ kiedy juz bedzie za-
razonym/ tedy tego dnia nie moze czlowiek chetli-
wie iesc/ bo juz bedzie zlych wilgotnosci napelnion
a zaraz po iedle ma chec do spania/ a goracosc iako-

by pod

by pod osoba zimná wielka czuie. Wstąpi też zaraz
bol głowy przed soba / to wszystko ma rozstargnać
przez nie mała chwile tam y sam chodzac.

Acz takowy czlowiek ani chodzić / ani iezdżić na
koniu nie może / dla lenistwa a ciężkości / abowiem
iako powiedział / takowy czlowiek spalby wszystko
że iuz iad ducha żywotnego opánował / po tych zna-
kach znać czlowieka zarażonego. Jeżeliby ieszcze
warpil / niechże czeka do polowicednia / wnet po-
czuie wrzod morowy pod pacha / albo w łoku / albo
za wśyma / zc. Wszakże naprzednieysze lekárstwo po-
mnieć / nic a nic nie spać.

Tak tedy widzac znaki pewne zápowie- Jesli przed
spaniem w
wrzod sie mor-
rowy pokaz
ze takim spo-
sobem krew
puszcac.
trzenia / y wrzod morowy / krwie iako na-
predzy wpuścić obficie / aż sie mierżknac w
głowie pocznie / nic to nie będzie škodżilo /
abowiem małe krewie wpuśczenie / iad tylko
poruży / a mogli wytrwać zarażony w druga żele
zaciac / wszakże nie mogli / ziedney niech krew bieży
aż do zawrotu w głowie.

Wpuściwszy krew strzedz sie spania aż do Jesli po spa-
niu inakšim
spodobem iak
to niżej.
pólnocy / a záwsze krew puszczac z tey strony
gdzie sie wrzod morowy pokaze / Na przy-
klad / Jeżeli sie wrzod morowy pod pacha prawa
pokaze / niech będzie z teyże prawy reki krew wpu-
sczenie z medyanny. Jesli pod pacha lewa / z teyże
reki krewie wpuścić także z medyanny / Albo z Wa-
C trzebney

trobney žely / ktora iest przy pάλcu mάλym / ktora
vena Epatica zowa.

Jesliž morowy wrzod w łonie bedzie / z teyže stro-
ny krwie vpušćić z nogi tuž przy piećie. Jesliž be-
dzie wrzod na syiey / krwie vpušćić z Cephaliki / kto-
ra iest przy pάλcu wielkim / a na ktorey stronie syie /
z tey reki pušćić / može tey y z medyanny / ktoby žel
nie znal / albo z Epatyki / przy pάλcu mάλym.

Jesliž wrzod za vchem bedzie / krwie vpušćić z
Cephaliki / z teyže strony. Albo z žely ktora iest mie-
dzy rožnem / a miedzy pάλcem wielkim / to dla tego
aby iad mozgu nieobražal / albo tey z watrobney že-
ly / przy pάλcu mάλym / albo z žely przy všnym pάλcu
ktora Basiliķa Doktorowie zowa.

Jeżeli wrzod pokaže sie na plecách / bańki wnet
postáwić / ale pierwey z medyanny krwie vpušćić.
Jeżeli na grzbiećie / vpušćić z žely wielkiey / ktora no-
gi człowiecže zwiázala / zowa ia vena pedica: to ná-
uka / jeżeli przed spániem wrzod sie pokaže.

Jeżeli po spániu ten wrzod morowy sie pó- Po spániu
przeciwnym
kaže / tedy krwie vpuszczenie przeciwnym o-
byczajem.
byczajem byđz ma / to iest : Jeżeli wrzod pod pacha
práwa bedzie / tedy krwie vpušćić z lewey reki z me-
dyanny / albo z Epatyki / albo z basiliki / o ktorey inž
wzmianka byla. A iesliž pod pacha lewa / tedy z prá-
wey strony / takže o každy mieceu rozumieć / ná
ktorey stronie wrzod siadzie / przeciwnym obyczá-
em krew pušćić.

Alle

Alle mieć to ná baczeniu / ieżeli chory bårzo mdły
tedy spać może po połowicy dnia / ále w tey połowi-
cy záwse sie ma przechadzać / albo przejeżdżać. **A**
gdy iuż wrzod wroście / iuż sie bać niema / ábowiem
ten wrzod iad wyrzuca / y zdrowym człowiekã czyni.
Wszakże áby tym rychley sie wrzod zebral / y
rychley sie dostał / lekarstwo ná to bedzie: **O**tluc li-
šcia bżowego / á troche gorczyce przymiešać / y w-
czyńnić flastr / á przyłożyć / wnet sie zbierze / y predko
wyciecze. **N**iektorzy lekarze chca przykładać drya-
twie / ná co ia nie rádze / tylko kto wrzod ma / pić ia
może / ábowiem predko iad wygania / á zwierzchu-
by nie wyganiałã.

Jeszcze lekarstwo inše ná wrzod morowy / wziãć
ziela ktore zowa łacinnicy Barba louis, **M**ãcierzy
duški / babki / to wšytko zetrzeć / y soł wycisnać / ze-
trzeć też troche siarn rżanych / y wsypać / y przymie-
šać mleka bialy glowy / y dać to wypić temu wrzo-
dem zarażonemu nádtczo.

Jeszcze inše lekarstwo / iãko kto predko ten wrzod
morowy obaczy / wziãć z orzechow łaskowych iader
ile chceš / fige iedne ábo 4. ruty garstke / stluc to spo-
lem dobrze / y ná wrzod dla rychleyšego zebrania y
wycišnienia przyłożyć.

Tã jest Obronã ná powietrze morowe došwiadczenia / według Krolewy i. **S**
sie kto sprãwować bedzie / niebezpieczenstwo wš. łãkiego y smierci
morowy / za pomoca Pãna našego **J**erusa **K**rystusa wydzie z
ktoremu cześć y chwala ná wieki wiekom / Amen.

Hymn i modlitwa pod czas morotwego po-
wiekcia, pomiadaję i reuelacji Anielski

Stella caeli extirpavit, quae lactavit Isum Dnam
mortem pestis, quam plantavit, primę parentę In

Thsa stella nunc dignetur sidera compefcere
quorum bella prebem cedunt, Dirę mortis ulcere,
o pyssima stella maris, a peste succurre nobis.

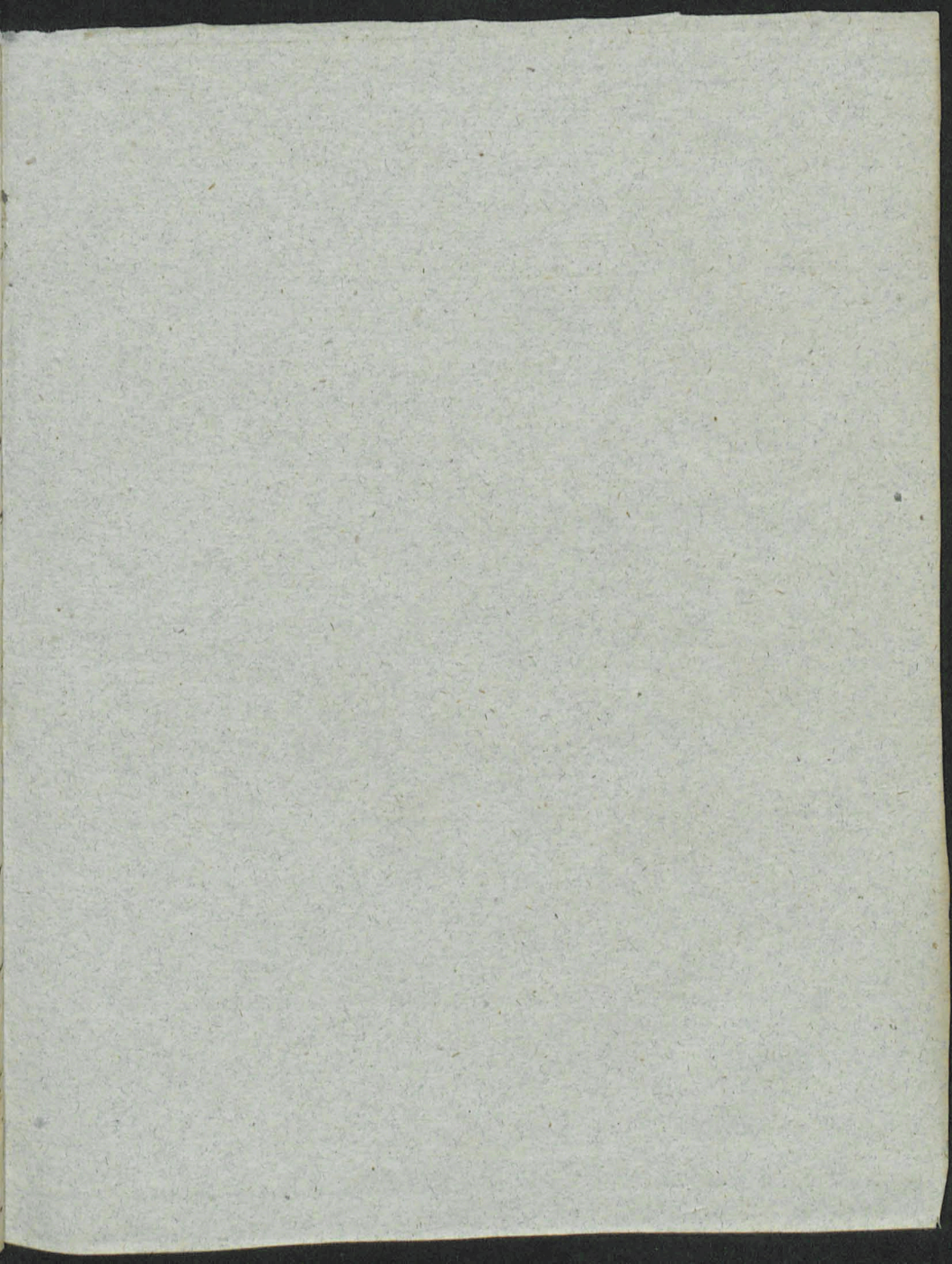
Andi nos Dna, nam flimb tuur nil negare
se jurat. Salva nos Jesu pro quibę Virgo matre
te orat.

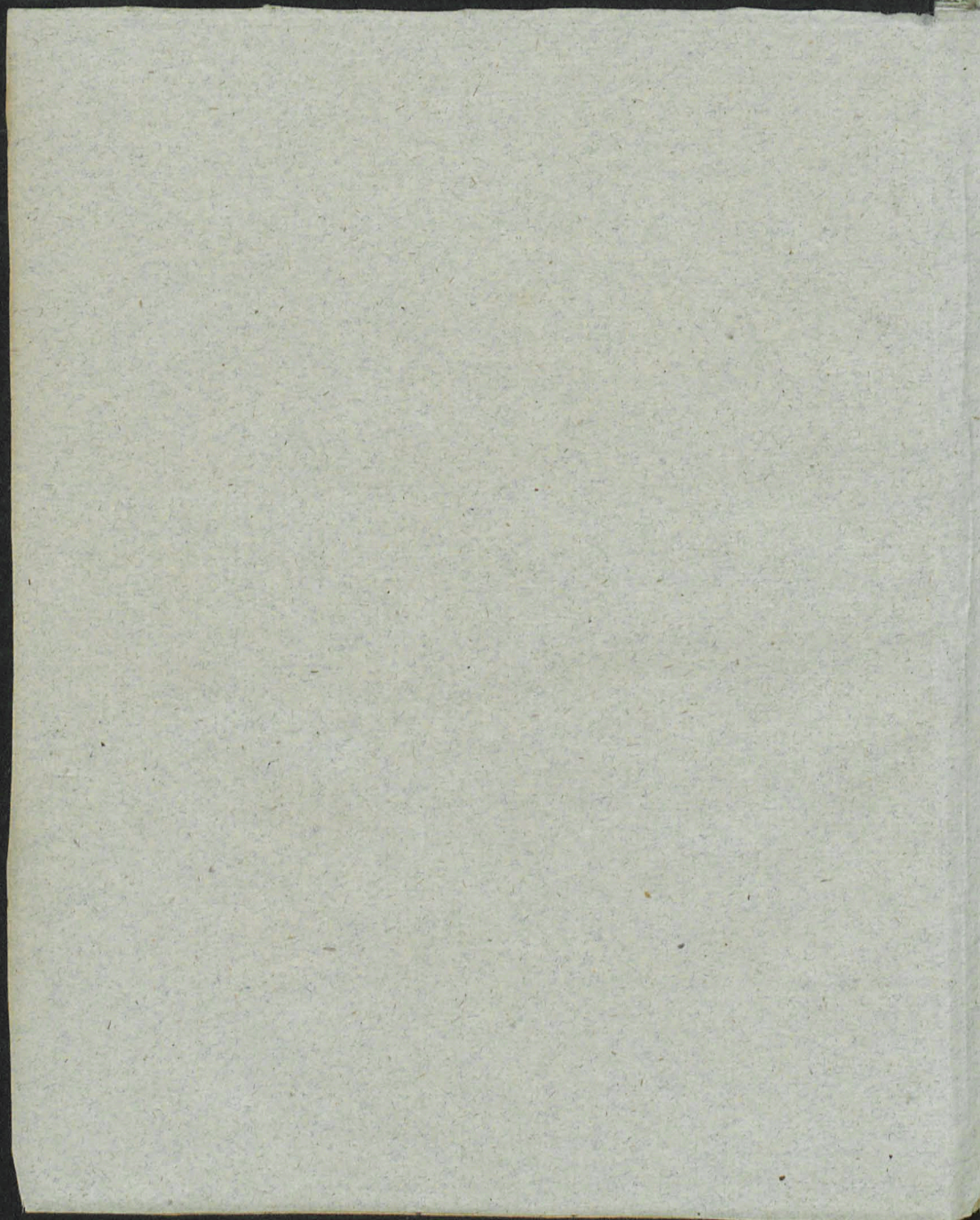
ora pro nobis i Dei genitricę Q
ut digni efficiamur promissionę Christi

Oratio 1729

Deus misericordiaę Deę pietatis, Deę indulgentiaę,
qui miseratus es semper super afflictionę populi tui,
et dixisti Angelo pervertenti populum tuum, con-
tine manum tuam. Ob amorem illig stelle glorio-
sę, cuię ubera pretiosa contra venena delictę
dulciter suavis, ista auxilium gratiaę tuę ut
ab omni peste, & impropia morte securę liberemę,
et a totę perditionę metuę misericorditer sal-
vemę. Per te Jesu christe rex gloria, qui vivis
et regnas in secula seculę, Amen.

12, 717

77 $\frac{31}{9}$

